

**ФУНКЦИОНАЛНИ АЛГОРИТАМ
САВРЕМЕНОСТИ И ДОМИНАНТНО
ТЕХНОЛОШКИ СТАТУС
КОМУНИКАЦИОНИХ ОБРАЗАЦА У
УСЛОВИМА ГЛОБАЛНОГ
РЕСТРУКТУРИРАЊА СИСТЕМА**

Владета Радовић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Србија

Никола Дојчиновић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Србија

Милан Дојчиновић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Србија

Апстракт: Функционални алгоритам савремености, управо је пропорционалан функцији информационо-комуникационих технологија. Да ли је исход цивилизацијског тока, према томе, информатичка цивилизација, која наступа глобално и повезује друштва специфичним технолошким алатима? Отварамо ли епоху апсолутно учесталих избоја доминантне технолошке револуције, наспрам свих других параметара еволуције? И најзад, говоримо ли ми то о новој друштвеној структури – умреженом друштву, усред ментално ретроградног развојног циклуса људске врсте? Кога или шта умрежавамо најмодернијим алатима комуникације!? Супери-

орна бића будућности или ментално и духовно у потпуности осиромашену жртву „развоја“? Заправо, у датом алгоритму, нису нам познате ни елементарне функције, а ни развојни статус носиоца процеса. С друге стране, Кастелс наводи три кључна процеса који творе „умрежено друштво“: експлозиван развој информационо-комуникационих технологија, реструктурирање капиталистичког система и друштвене покрете. Процес умрежавања јесте фундиран информационо-комуникационим технологијама, но људи, посредством друштвених мрежа, повезују културе, расе, религије, традиције и обичаје, навике, ставове... На тај се начин друштва и хомогенизују, чиме се кристалише јединствена глобална култура умреженог друштва. С друге стране, такав процес представља и својеврсно потирање културе, јер су специфичности и културни обрасци под утицајем друштвених мрежа, подређених комуникационим алгоритмима, као врхунцу умрежавања друштва новог века. Томе доприносе и светски трендови попкултуре, као и глобална неолиберална стратегија развоја која потенцира социјалне разлике и централизацију ресурса. При том је, развојем технологије, оспособљен и потрошачки конзумеризам, који инклинира системском хиперпродукционом слому. У, на тај начин, реконструисаном систему капитализма, технолошким развојем оличеном префиксом „е“ (е-управа, е-трговина, е-економија, е-образовање, е-банкарство...), експлоатација радне снаге ескалира до неслућених граница, подређујући живот технологији и потрошњи, речју „савременим процесима“, свдећи укупан развој на технолошки развој.

Кључне речи: комуникациони обрасци, глобализација, умрежено друштво, друштвени развој, реструктурирање система, потрошачко друштво

Уводна разматрања

Развој цивилизације уопште и постепену трансформацију друштва, могућно је посматрати на више начина. „Свет као универзум представља Једно и Све. Јединство различитих елемената – природе, друштва и човека, у вечитом кретању. (...) Човек је мултикомплексно, веома замршено и немирно биће. (...) Човек је производ еволуције и произвођач сопствене и друштвене историје“ (Митровић, 2011: 181).

Раст цивилизације и три епохе развоја

Историјски сагледано, одређењем људског бића као разумног – Хомосапиенса, створен је и услов за успостављање рационалних људских корелација, које могу означити ране облике повезивања и умрежавања људи. Артикулацијом говора, створени су услови и за диференцијацију људских скупина, чиме је остварена и могућност класификације друштва и сагледавања даљег развоја. Тенденција човека ка напретку, оличена је и у стварању раних култура, што указује на стваралачку природу људског бића и отвара пут настанку цивилизованог друштва.

Раст цивилизације, махом сагледавамо у три епохе историјског развоја. У делу: *Геокултура развоја Балкана и савремена социологија*, теоретичар Митровић истиче да епоху првог таласа историјског развоја обухвата пољопривредна цивилизација у традиционалним друштвима. Према наводима, у датом периоду доминира – *органички идентитет колективистичке свести*, као „недиференциране свести затвореног племенског идентитета“, где је човек себе дефинисао у знаку идеологије – „крви и тла“, религије, предака, традиције...

Епоху другог таласа обухвата индустријска цивилизација и модерно друштво, чиме је покренута диференцијација друштва и облика друштвене свести. Тада је у производњи идентитета доминирао утицај националног и грађанског елемента.

Епоху трећег таласа – информатичке цивилизације, карактерише умрежено, односно флуидно друштво у којем су знање, информације и мреже, одлучујући фактори развоја. Идентитети постају отворени, плурални, транснационални, транскултурни, глобални... (Митровић, 2011: 182, 183).

Трансформација Ума и дигиталне генерације

Могли бисмо рећи да живимо у периоду трансформације људског ума, начина рада, живота и света уопште. Доба технолошких иновација 20. и 21. века, убрзаног развоја и динамичних промена, које ће „дигиталне генерације“ вековима

изучавати као важан историјски период, означава револуционарне промене у укупности. Такви развојни трендови, готово да никога не мимоилазе. Технолошком су револуцијом захваћене и мање развијене земље, чија се друштва неминовно уклапају у концепт глобалног друштва. Данас је могућно говорити о новој друштвеној структури која је заснована и функционално повезана доминантним информационо-комуникационим технологијама. Према Кастелсу, микроелектронска револуција пете и шесте деценије прошлог века, трансформисала је информационо-комуникациони комплекс и на тај начин оснажила мреже. Микроелектронска револуција је представљала темељ нове технолошке парадигме, консолидоване 1970. године, најпре у Сједињеним Државама, а потом и у другим земљама, чиме је започето информатичко доба (Кастелс, 2004: 26). Научно откриће микропроцесора, омогућило је, а убрзо и омасовило примену персоналних рачунара. Тиме је отворен пут дигиталном умреженом друштву. Убрзо, 1990. године, „World Wide Web“ сервери, стварају услове за финализацију започетог процеса. Како Кастелс наводи, од настанка „WWW“, незауостављиво расте и потреба друштва за умрежавањем свега и свачега, која је једнако проузрокована потребама пословног света, као и потребама јавности за грађењем сопствених комуникационих мрежа. (...)
„Интернет представља основно комуникационо ткање у нашем животу, када је реч о послу, приватним везама, друштвеном умрежавању, информацијама, забави, јавним службама, политици и религији“ (Кастелс, 2014: 90-93).

Најшира примена интернета и дигиталних технологија, постаје неопходна у свим областима друштвеног деловања. У периодима кризе, попут данашње рецимо, функционалност институција, обављање посла, студирање, одржавање контаката и забава, умногоме зависе од примене дигиталних технологија и интернет платформи код „дигиталних имиграната“ и „дигиталних домородаца“.

Умрежавањем, посредством интернета и ИП протокола, припадника разних религија, култура, раса, традиција и

идеологија из различитих делова света, друштва су се хомогенизовала, а тај процес не јењава, чиме је кристализована јединствена глобална култура умреженог друштва. У оквиру тог конструкта, друштво је могућно истраживати и као глобални феномен, настао под утицајем глобалних стратегија, творећи глобални друштвени систем.

У епохи технолошких револуција, које доводе до глобалних међузависности, потреба и навика, друштва из различитих делова света се обједињују, проблеми све више постају глобални, док се под утицајем хиперпродукције, практично, без реда и поретка, може означити јединствена карактеристика свих друштава – потрошачко друштво. Настанком потрошачког друштва, проширене су могућности манипулације, интензивне експлоатације и изражене доминације мањине над већином, под јаким утицајем неолибералне идеологије и реструктурирације капитализма. Најзад и то што проблеми постају глобални, можда није највећи проблем... Проблем је што су решења то постала – глобална, диктирана оданде, где интереса већине нема.

Разматрајући свеумрежено друштво у све дигиталнијем окружењу, неопходно је истаћи и феномен веб друштвених мрежа. Друштвене мреже представљају е-алате, чија је основна функција управо умрежавање људи. На њихову популарност указује и многобројност активних корисника друштвених мрежа на нивоу светске популације, изражене у милијардама, што сведочи о масивном умрежењу друштва на глобалном нивоу и потврђује одређење света Маршала Меклуана, према којем је свет, ништа друго до велико – „глобално село“.

Појмовно-категоријална одређења кључних феномена

Било би корисно, преваходно, функционално одредити основне појмове дате тематике. Појам глобализације, примера ради, као најшири феномен, добрим делом и одређује опште услове предметних процеса, премрежавања света, односно настанка и развоја умреженог друштва.

Глобализација

Појмом глобализација, уобичајено обухватамо сву међузависност света, услед које долази до друштвеног преплитања и постепеног исчезавања карактеристичних обележја народа, а у тежњи творења „друштвеног јединства“.

Теоретичар Митровић, глобализацију сагледава као епохални процес новог умрежавања светског друштва, на основу нових технологија и планетарне поделе рада. Међутим, Аутор истиче и то да без обзира на њену технолошку моћ, она има и економску, социјалну, политичку и културну димензију, тако да се глобализација манифестује различито на положај различитих земаља центра, полупериферије и периферије, у зонама света Севера, односно Југа (Митровић, 2011: 185).

Аутор Видојевић, иницијално одређује нормативни и операционо-емпиријски појам глобализације. При том је нормативни појам глобализације одређен као процес свестраног повезивања света и успостављања као „равноправне и плуралистичке заједнице слободних појединаца, народа и земаља који тај свет сачињавају, заједнице где ишчезавају тлачење, беда и насиље, а сви се људи у њој осећају као у својој кући“.

Операционо-емпиријски појам глобализације, Аутор одређује и као процес и као систем конфликтног повезивања света, чију садржину и облике одређује не само технолошки напредак, већ и систем прерасподеле друштвене моћи (Видојевић према Митровић, 2011: 335). Овде је могућна упоредна анализа одређења „глобализације“, према аутору Пјеру Бурдијеу, који истиче да глобализација није хомогенизација, већ је она, напротив, продужетак моћи и утицаја малог броја доминантних нација над целином националних берзи (Бурдије према Митровић, 2006: 236). Према Гиденсу пак, глобализација може бити дефинисана као интензификација друштвених односа која повезује удаљена места на начин да су локални догађаји обликовани догађајима који су се одиграли стотинама километара далеко (Гиденс према Вулетић, 2009: 6).

Умрежено друштво

Према Кастелсу, умрежено друштво представља структуру сачињену од мрежа базираних на информационо-комуникационим технологијама (Кастелс 2004: 23). Кастелс наводи и три кључна процеса који творе умрежено друштво: експлозиван развој информационо-комуникационих технологија, реструктурирање капитализма и друштвене покрете (Кастелс, према Петровић, 2007: 172). Предметна је анализа усмерена на примарни и секундарни процес творбе умреженог друштва. Најпре на друштвене мреже, базиране на информационо-комуникационим технологијама, са посебним освртом на специфичности и културу друштва под утицајем друштвених мрежа као комуникационих алата, који представљају врхунац у умрежавању друштва 21. века. Фокус је потом померан ка системском реструктурирању капитализма и то у условима глобалне неолибералне „стратегије развоја“, чије је умрежено друштво, заправо и талац.

Кастелс истиче да дигиталне мреже прожимају читаву друштвену структуру, претварајући различите сегменте друштва (економију, културу, политику) у засебне мреже које се међусобно преплићу и глобално повезују. Тако су и главне активности које обликују и контролишу људски живот било где на Планети међусобно повезане, без обзира на то да ли је реч о финансијским тржиштима или транснационалној производњи, менаџменту и дистрибуцији људских добара и услуга или је пак реч о интернационалним институцијама које управљају свим економским и политичким токовима, укупношћу комуникационих медија, културом или импликацијама дате феноменологије, облашћу спорта или доменом уметности (Кастелс према Петровић, 2007: 173).

Појам дигиталног

Дигитално, насупрот старом, аналогном, у суштини представља начин обраде и приказа података помоћу бројева. Аутори Лапаине и Франчула истичу да појам „дигиталан“ потиче од латинске речи: *digitus*, што значи: „прст“. Према Ау-

торима, у рачунарству је дигитално истозначно с бинарним, јер рачунари обрађују податке претворене у бинарну форму. Дигитализовати заправо значи претворити у бројчани, дигитални облик, преобличити аналогне податке или сигнале у дигиталне или, на пример, скенирањем претворити цртеж, односно слику у дигитални облик (Лапаине, Франчула, 2001: 139, 140).

Предметно истраживање је превасходно посвећено друштвеним процесима и глобалној организацији, посредством дигиталних технологија. Ови процеси обликују постојећа културна обележја друштва и редефинишу познате матрице, творећи при том универзалну, глобалну културу. Дакле, дигитално је, у контексту научног рада, посматрано као средство, односно алат за друштвене промене, посредством којег су усмеравани друштвени токови, а према доминантним светским обрасцима живота и стратегијама развоја. У датом је контексту занимљива Гирова констатација, да израз дигитално означава данас много више од дискретних података или машина које их користе. Аутор даље наводи и то да, говорити о дигиталном, значи користити га као метонимију за „мрежу виртуелних привида“, тренутних комуникација, свеprisутних медија и глобалних могућности партиципације, који чине значајан део савременог искуства. То би значило и да говорити о широком опсегу примене и медијских форми које омогућује дигитална технологија, заправо говоримо и о виртуелној стварности, дигиталним специјалним ефектима, дигиталном филму, дигиталној телевизији, као и о електронској музици, видео играма, мултимедијима, интернету, светској мрежи, дигиталној технологији, односно разноврсним културним и уметничким одговорима на свеprisутност дигиталне технологије, као што су *сајбер панк*, романи и филмови, техно и *пост-поп* музика, „нова типографија“, *нет.арт* и тако даље.

Према тврдњама Аутора, дати наводи указују и на сложени свет увезане структуре капитализма, којим доминирају

произвођачи високих технологија, попут *Мајкрософта* и *Сонија*, рецимо. (Гир, 2011: 16,17).

Друштвене мреже

Друштвене мреже су савремени, веома популарни алати људске интеракције, презентације и умрежавања, базиране на веб платформама. Корисник дате структуре може да буде и појединац са приватним профилем (именом и презименом), као и привредни ентитет, установа, институција... Могућност успостављања синхроне и асинхроне комуникације, односно конекције без временско-просторних ограничења, једна је од значајнијих карактеристика друштвених мрежа.

Вуковић, на пример, сматра да се одраз дигиталне стварности најбоље огледа кроз феномен друштвених мрежа као платформи које омогућавају успостављање друштвених односа посредством онлајн заједница (Вуковић, 2019: 97).

Занимљиво је једно од општијих одређења друштвених мрежа, које предлаже Мусладин: „Друштвене мреже, бесплатни су онлајн сервиси, који корисницима омогућавају разноврсне начине комуникације са светом и могућност властите презентације. Због убрзаног начина живота, данас је то и најједноставнији начин комуницирања“ (Мусладин, 2012: 69).

Најпознатије друштвене мреже данашњице јесу: *Фејсбук*, *Инстаграм*, *Твитер*, *Пинтерест*, *Линкедин* и, од скоро, популарна мрежа *ТикТок*.

Култура умреженог друштва под утицајем друштвених мрежа

Покушаји умрежавања људи, успостављања контаката, пласмана или размене мисли и идеја, постоји миленијумима. На таквим се коренима практично и темељи цивилизацијски развој. Умрежавање је махом покушавано само на локалном нивоу, све до електронске револуције, којом је означена појава радија и телевизије, у првој половини 20. века. Ипак, с обзиром на природу електронских медија, посредством којих је и омогућена једносмерна комуникација – од медија до публике,

нарочито у периоду настанка електронских медија, није било великог утицаја на умрежавање света и значајнијег увећања међузависности. Данашња је комуникација превасходно интерактивна. Тако, прожимање културних обележја и почетак стварања истоветних животних образаца широм света, постаје доминантно тек у другој половини 20. века, са убрзаним технолошким развојем. Према Кастелсу, револуционарне промене које, на пољу микроелектронике, нарочито информационо-комуникационих технологија, после осме деценије 20 века, уз друге круцијалне процесе, попут: реструктурирања капитализма и друштвених покрета, доводе до кључних промена људског друштва у укупности, градећи у потпуности нову друштвену структуру – „умрежено друштво“ (Кастелс према Петровић, 2007: 171).

Технологија друштвених мрежа и структура умреженог друштва

Промене људског друштва, израженије су са појавом друштвених мрежа, које су комуникацијски умрежиле друштва свих земаља и оснажиле структуру умреженог друштва. Технологија друштвених мрежа је омогућила једноставну и само наизглед бесплатну партиципацију, пружајући, такође – само наизглед, једнако право људима да учествују у виртуелном, глобалном свету друштвених мрежа. Кастелс наводи да је способност мрежа да уведу нове актере и нове садржаје у дати процес друштвене организације, порасла еволуцијом комуникационих технологија (Кастелс, 2004: 5).

Трећи је миленијум – доба хиперразвијености комуникационих технологија, у којем друштвене мреже имају веома значајну улогу у креирању: друштвене свести, обликовању начина живота и перцепције света. Милијарде људи „живи“ на мрежама, док их обележја, попут расе, нације, конфесије или обичаја, нимало не спречавају да буду међусобно умрежени. На друштвеним мрежама, попут *Фејсбука* и *Инстаграма*, омогућени су разноврсни начини презентације сопственог начина живота. Објава мултимедијалних садржаја разновр-

них формата, као што су: текстуалне поруке, фотографије, звучни или видео записи, посредством којих чланови мреже изражавају мишљења, ставове или идеје, само су неке од могућности презентације у „глобалној заједници“, односно друштвеној мрежи.

Умрежено друштво све више „живи“ као е-заједница, чиме је подразумевано да се реалан живот преноси и приказује на друштвеним мрежама. Могућно је говорити о светским „трендовима“ на друштвеним мрежама, од којих ће поједини, у наставку, бити анализирани.

Тржишна оријентација и културни империјализам

Веома је заступљен тренд објављивања фотографија са посећених места. Има ту и фотографија из продавница, кафеа или ресторана, са истакнутим називом, као и снимцима конзумираних производа. Објављивањем фотографија ове врсте, могуће је утицати на популаризацију одређених места и садржаја, нарочито уколико су објаве подељене са профила друштвених мрежа познатих личности, инфлуенсера, односно „лидера мишљења“. Овде је реч о новом, веома ефикасном, виду меркетинга, односно специфичном виду промоције производа и услуга.

У савременим условима глобализације, тржишно су развијани глобални ланци ресторана брзе хране, попут корпорација: *МекДоналдс*, *Старбакс*, *КФЦ*, *Коста кафе* и томе слично, тако да је могућно говорити о појму „мекдонализација“. Према Ричеру, „мекдонализација“ је процес у којем принципи функционисања ресторана брзе хране освајају један по један сектор америчког друштва, као и остатак света. Аутор истиче да је од највећег значаја чињеница да је „мекдонализација“ заправо ударна снага процеса глобализације, а посебно све израженије културне хомогенизације и облик културног империјализма (Ричер, 2009: 408, 409).

Чињеница је да „мекдонализацији“ света снажно доприносе друштвене мреже, глобалним умрежавањем људи у веб заједнице, на чијим се платформама фаворизују глобални

ланци и „кристалишу“ светски трендови. Потребно је напоменути и то да постоје странице корпорација и глобалних ланаца на друштвеним мрежама, којима руководе маркетиншки стручњаци у циљу промовисања производа и услуга. Тако на перфидан начин намећу и: стил облачења, начин исхране, међуљудске односе као и вредносне оријентације и начин живота уопште. Пратимо ли моду у одевању, један је интензитет штете, но утицај на здравље и вредносне оријентације, могу узроковати и неупоредиво већу штету.

На тај начин, дакле, могу бити истакнути и модни трендови, чиме је усмерена пажња умреженог друштва на поједине брендове. Уобичајена је појава да људи ходе унаоколо као униформисани. Зар и то није облик конформизма? Изражајан је и тренд објављивања фотографија са туристичких дестинација, уз објаву линкова. Одличан и веома јевтин начин промоције туристичких садржаја. Трендом објављивања песама, посредством видео-записа трасиран је и музички укус пратилаца. Објавом текстова са коментарима туђих објава, изражени су и ставови корисника друштвених мрежа. У светској виртуелној премреженој заједници, услед наведених трендова, као и других видова комуникације на платформама, долази до прожимања животних образаца, до културне конвергенције и културне хибридизације. Теоретичар Рицер наводи да је парадигма културне конвергенције утемељена на идеји глобализације, која води до све израженије истоветности, односно идентичности у свету. Аутор даље наводи да теоретичари конвергенције сматрају да се културе мењају, понекад и драстично, под утицајем глобализације, тако да културе из различитих делова света, почињу све више да личе једна на другу. На тај начин присуствујемо глобалној асимилацији која је, као процес, одређена упутствима доминантних друштава и група у свету.

Културна конвергенција и Теорија културне хибридизације

Теоретичари „културне конвергенције“ се усредсређују на процесе као што су: *културни империјализам, глобални капитализам, вестернизација, американизација и мекдонализација*. Под културном хибридизацијом, Рицер подразумева микс култура, који је последица глобализације, као и производњу нових и јединствених хибридних култура које не могу бити сведене нити на локалну, нити на глобалну културу. Тако долазимо и до појма глобализације, који Аутор дефинише као узајамно прожимање глобалног и локалног, које резултира јединственим исходима у потпуно различитим географским областима (Рицер, 2009: 415, 416). Посматрајући феномен друштвених мрежа и умреженог друштва, несумњиво је могућно закључити да у данашњем свету долази до извесног степена конвергенције, међутим никако и до потпуне културне конвергенције. Чињеница је и да се културе различитих делова Планете прожимају, како под утицајем многобројних друштвених мрежа, тако и других спецификованих алата информационо-комуникационих технологија и процеса глобализације. Ипак, мноштво јединствених обележја културе, остаје у оквирима националних граница, те је оправдано говорити пре о културној комбинацији локалног и глобалног. Тако се и приближавамо *Теорији културне хибридизације* у условима глобализације.

Реструктурирање капитализма као последица стварања умреженог друштва

Предметни је део датог истраживања, посвећен појединим специфичностима реконструисаног капитализма у све интензивнијим процесима глобализације. Према тумачењу Кастелса, реструктурирање капитализма, поред развоја информационо-комуникационих технологија и друштвених покрета, представља један од кључних процеса грађења нове друштвене структуре – умреженог друштва.

Темељна реконструкција система и информацијски капитализам

Важно је истаћи и запажање теоретичара Кастелса, према којем је револуција информационо-комуникационих технологија, после 1980. године, била кључна за темељну реконструкцију капитализма. Аутор употребљава и појам „информацијски капитализам“. (Кастелс, према Петровић, 2007: 171)

Оправдано, развој технологије снажи и доба потрошачког конзумеризма, чија је одлика масовна конзумација „свега и свачега“, од, наизглед, обиља производа и услуга и исход - потрошачко друштво. Од ранијих примера развоја информационо-комуникационих технологија и масивних утицаја на реконструкцију капитализма, а према периоду који Кастелс апострофира, могућно је издвојити *MTV* канал, основан 1981. године у Сједињеним Државама. Према наводима Ендија Радок, користећи прилике које је стварало међународно ширење кабловских телевизија, од 1980., *MTV* је емитовао програм преко „Стар ТВ“, у више од четрдесет земаља и тиме остварио велики приход од оглашавања компанија. *MTV* је, практично, био продужена реклама за медијске производе Запада, чија је намера била да публику приволи на „глобални консензус“ о потрошњи (Банкс према Радок, 2015: 108).

Период краја 20. века, могућно је означити - револуционарним, јер је, услед експлозивног развоја технологије и појаве WWW, одређен правац кретања друштва 21. века. При том Кастелсово тумачење револуције информационо-комуникационих технологија после 1980. године, као кључне за целовиту и темељну реконструкцију капитализма, потврђују и аутори Херман и Мекчесни. Поменути теоретичари истичу и то да је сектор инфо-комуникација (према дефиницији ИТУ – Интернационална Телекомуникациона Унија), био огроман део глобалне економије, са производњом вредном скоро билион и по` долара у 1994. години. Аутори наводе да је сектор био подељен на телекомуникације (око 46%), компјутере (око 33%) и медије (око 21%).

Најзад, индикативно је и то што је инфо-комуникацијски сектор, у последњој деценији 20. века, развијан према стопи, двоструко већој од раста укупне глобалне економије (Херман, Мекчесни, 2004: 160, 161).

Глобална доктрина и упитна функционалност умреженог друштва

У процесу реструктуирања система капитализма, фокус је превасходно био на глобалној економији. Једна од одлика потрошачког друштва 21. века, јесте куповина производа и услуга, широм света, посредством е-трговине. На Веб сајту, на пример: www.ebay.com, могућно је купити производ с једног краја света, који би потом, на кућну адресу купца, био испоручен на другом крају Планете.

Значајан део прихода, на глобалном нивоу, пребачен је у поље светске мреже, било да је директан профит посредством интернета или да је алат, односно средство за обављање послова. Каstelс, у трећем поглављу књиге: *Интернет галаксија*, пише о електронском пословању и новој економији - е-економији. Аутор у овом поглављу, између осталог, наводи и то да е-економија захтева високо образовану радну снагу, способну за самопрограмирање, а у складу са променљивом пословном околином. У е-економији је дословно све, сматра Аутор, утемељено на три способности: привући, задржати и ефикасно искористити талентоване раднике (Кастелс, према Никодем, 2005: 525).

Функционалност умреженог друштва, данас је ипак немогуће одржати изван мрежа, док је реконструкција капитализма, великим делом и реализована управо под утицајем интернет сфере. У капитализму је и раније, а нарочито у реструктурираној форми, услед технолошког развоја и појаве префикса: „е“ (е-економија, е-банкарство, е-образовање, е-трговина...), примарна идеја – експлоатација... Експлоатација ресурса на што ефикаснији начин. То је основна идеја и премиса система у целости. Наравно, у таквој су констелацији и људи – само још један ресурс. Све је мање тога подређено чо-

веку, што развојне концепте и укупан конструкт савремености, доводи у упитно стање. Велика је пажња посвећена и менаџменту људски ресурса, а човек је у центру развојних стратегија само декларативно. Систему, добити, сулудој хиперпродукцији, суманутом конзумеризму и технологији, подређено је све, *ad litteram*, све – и човек и Планета и Природа и живот у укупности, што обесмишљава и постање и постојање у потпуности.

Парадокси умреженог друштва

У савремености је релативно лако сагледати основна обележја парадоксалне стварности... Умрежено друштво, посредством е-мрежа, никада није било повезаније, а заправо, никада удаљеније. Људи ће све више говорити о бесмислу да тог концепта развоја. Значајан број друштвених активности, трајно је пребачен или, боље речено, „протеран“ у домен електронског, посредством е-мреже, тако да су људски контакти уживо безмало и непожељни. Додамо ли томе и поједине агенде, глобалне пројекте и „природне“ експерименте, слика је употпуњена на начин, који људско биће не може да радује. Доминацијом контаката у виртуелном окружењу, умањен је и опсег људске блискости и емпатије, чинећи друштво све роботизованијим, што можемо означити и као један од круцијалних циљева реконструисаног капитализма. Разумљиво, јер је роботизована радна снага, неупоредиво ефикаснија. Остаје само нејасно зашто и до када ће човек радити против себе. Свест је на историјском минимуму!

Глобално доба у којем живимо, јесте доба – хипертехнолошке развијености производних снага и глобализације света, али и социјалног субразвоја и неолибералне хегемоније (М. Кастелс), где раскорак између поменутих сфера, утиче на социјал-дарвинизацију друштвених односа и дефицит солидарности међу људима... Све то скупа оставља човека усамљеним, људски осиромашеним и безначајним потрошачким бићем, „малим“ киклопчићем и људићем испред огромног

супермаркета, тог симбола потрошачког друштва, односно „друштва спектакла“ (Митровић, 2011: 186).

Формиран је систем вредности, према којем се непрестаном куповином нових и нових и увек актуелних производа или стицањем великог материјалног богатства, достиже успех. Да ли је то успех или дијагноза? Глобално системско наметање таквих ставова, удаљава друштво од суштинских вредности – истине, доброг, части, правде, претварајући друштво племенитости у друштво капиталног интереса... Да ли је и то развој или још једна дијагноза? Чињеница да моћ и доминација мањине, под чијом је контролом сав капитал и у чијим су рукама сви механизми експлоатације већине као средства увећања капитала, није била никад израженија. Уз колегијално поштовање истраживачима и теоретичарима, изречено више подсећа на дијагнозу, доказујући да најубојитије оружје није знање нападача, но глупост нападнутог.

Под појмом „експлоатација већине“, овде је подразумевана све јевтинија радна снага коју транснационалне корпорације користе за освајање светског тржишта.

Неолиберална стратегија и неоконзервативна рестаурација

Неолиберална агенда подсећа на стратегију развоја, као што су и индустријски обрађени прехранбени производи упаковани као „здрава храна“. Суштински гледано, то је цивилизацијски развој, таман онолико, колико и „здравља“ људи „покупе“ од пестицида, емулгатора и хидрогенизације. При том је и јаз између пребогатих и све богатијих и осиромашених, све израженији. Сада је мало и новца и ресурса и камиона и авиона... Треба им и душа људска. Аутор Митровић, у научном раду, наводи податке према којим 40 процената светске популације живи са мање од два долара дневно, а десетак процената богатих контролише 54 процента светског богатства. Готово да милијарду људи на Планети нема ни приступ води за пиће (Митровић, 2006: 234).

О каквом ли то развоју ми говоримо!?

Неолиберална идеологија је одредила правац друштвеног кретања и односа у којима је изостављен сваки вид људске солидарности. Новије агенде изостављају чак и елементарна обележја људскости. Према Пјеру Бурдијеу, неолиберална филозофија развоја, израз је интереса снага неоконзервативне рестаурације света, снага крупног капитала, снага ултрадесне утопије, утопије која се остварује, односно утопије која подразумева експлоатацију без граница (Бурдије, према Митровић, 2006: 233). Лако је приметити за кога су границе савремености цртане, а ко лети изнад њих... Ко може све, а ко не може ништа, ко је одговоран, а ко недодирљив.

Чињеница је да умрежено друштво савремености опстаје у свету неједнакости, парадокса, дистопије, антагонистичке моћи и надасве немилосрдне експлоатације. А зар друштво не би требало да обитава и да делује у окружењу које му је природом дато, са свим могућностима друштвене партиципације и доприноса светској људској заједници? Ипак, будући да су поделе између богатих и сиромашних, наоружаних и голоручних, моћних и нејаких, све веће у савременим условима развоја, ограничена је и могућност делања људи изван мрежа, односно периферних друштава.

У потпуности је јасно да ни из чега, нешто није могуће створити. Емпатију будити тамо где је нема, залудан је рад, ма колико хуманих порука носио. Јасно је и да научно-истраживачки рад, написи или разборите беседе, једнако мало могу мењати свет, свет постојећих парадигми и односа и тако допринети успостављању глобалне равнотеже и солидарности. То може само свест оних којима о глави раде.

Закључна разматрања

Структура умреженог друштва значајно је оснажила под утицајем друштвених мрежа и многобројних алата информационо-комуникационих технологија. Почетак девете деценије 20. века, када је, према речима Кастелса, означен почетак умреженог друштва револуционарним променама у домену микроелектронике, а паралелно са процесима реструктурирања капита-

лизма и друштвених покрета, расте интензитет умрежавања друштва, непрестаним технолошким иновацијама.

Глобализација проблема и универзални начин живота

И на почетку треће деценије 21. века, услед „глобалне пандемије“, умрежавање никада интензивније, посредством информационо-комуникационих технологија. За време кризе, сва је функција света сведена на употребу друштвених мрежа и е-алата, попут: *Фејсбука, Месинџера, Месинџер рума, Гугл мита, Скајп груп видео чета, Вотс-апа, Вибера...* Према наводима на званичном сајту *Месинџера*, приметно је и значајно повећање употребе технолошке платформе *Месинџера* за групне видео-позиве, при чему 70% више људи, широм света, а услед „пандемије“, користи ову функцију на *Месинџеру*. При том, питања технолошке опремљености институција, информатичка писменост и спремност људи да се прилагођава новом начину рада „на мрежи“, нису једина која интересују „планетарно друштво“. Управо је због глобализације света, у току потрага за решењем глобалног „пандемијског проблема“ који захвата умрежено друштво „глобалног села“.

Многобројна друштва удаљених крајева света, другачијих традиција, култура и навика, приближава се „универзалном начину живота“. Таквом тренду доприносе *мекдонализација* и *американизација* света, *вестернизација*, глобални реструктурирани капитализам и развој информационо-комуникационих технологија, којима је, између осталог, омогућена презентација доминантних животних образаца.

Све је више и светских „трендова“ на друштвеним мрежама, који и те колико доприносе јединственом друштвеном понашању. Умрежавања различитих друштава и прожимања појединих карактеристика културе, стварају културне конвергенције и хибридизације, што не би требало означити искључиво као негативну последицу, јер интеракција са припадницима различитих култура доприноси развоју. Ипак, важно

је сачувати и обележја изворне културе, очувати култ предака, култ рода и богатство различитости. Специфичности локалних култура чине људе јединственим, због чега је, донекле, правац културне хибридизације прихватљивији од конвергенције.

Неолиберална стратегија и колективно духовно осиромашење

Развој информационо-комуникационих технологија од 1980. године, уз појаву интернета, утицао је на реструктурирање капитализма. Током последње деценије 21. века, забележени су енормни приходи у инфо-комуникацијском сектору.

Мултипликација компанија широм света, масовна продукција и таквом темпу одговарајућа потрошња, снажно утичу на стварање „обезглављеног“ потрошачког друштва и колективног духовног осиромашења народа. У условима неолибералне стратегије развоја и ширења транснационалних корпорација, јаз између богатих и све сиромашнијих постаје масивна компонента савремености. Експлоатација већине, у режији мањине која располаже симболичком моћи, искључује сваки и најмањи вид хуманизације и солидарности.

Речју, данашњем се друштву, сваким даном, гомилају изазови... Супротставити се транснационалном поразу и одговарајућим механизмима одбране, колико-толико ублажити неједнакости, био би један од почетних изазова савремености.

Да ли би и предлог Пјера Бурдијеа, о формирању транснационалног европског социјалног покрета, био функционалан у данашњим околностима? Да ли би то могло позитивно утицати на стварање основе новом интернационализму, на синдикалном, интелектуалном – речју – народном нивоу, као својеврсној алтернативи негативним ефектима неолибералног глобализма и неоимперијалне диктатуре капитала, у више но проблемима оптерећеној савремености? (Митровић, 2006: 232, 239).

Некада би и позив на истраживања актуелних проблема трансхуманизације и глобалне диспропорције, теоријом и емпиријом, био сасвим прикладан, но времена више нема. Концесија свести је у поодмаклој фази, а свету је ипак пот-

ребно нешто инвазивније... Можда баш „позајмљени сценарио“, у којем свест јача оружје оних који све време нападају – информационо-комуникационе технологије... Отпор мора бити развијан на истим платформама, у умреженом друштву.

Литература/ References

- [1] **Castells, M.**, *The network society A cross-cultural perspective*. Edward Elgar, 2004.
- [2] **Castells, M.**, *Моћ комуникације*. Beograd: Clio, 2014.
- [3] **Gir, Č.**, *Digitalna kultura*. Beograd: Clio, 2011.
- [4] **Grgić, H.**, Mučnjak, D., Fenomen društvenih mreža i njegova primjena u knjižnicama. *Croatian Journal of Education 17*. 2015, pp. 217-41.
- [5] **Herman, E. S.**, Mekčesni, R. V., *Globalni mediji*. Beograd: Clio, 2004.
- [6] **Lapaine, M.**, Frančula, N., O pojmovima analogno i digitalno. *Bilten Znanstvenog vijeća za daljinska istraživanja i fotointerpretaciju, 15(1)*. 2001, pp. 135-144.
- [7] **Mitrović, Lj.**, Burdijeova kritika neoliberalne filozofije razvoja, mita o mondijalizaciji i novoj Evropi. *Nasleđe Pjera Burdijea – pouke i nadahnuća*. 2006, pp. 229-242.
- [8] **Mitrović, Lj.**, *Geokultura razvoja balkana i savremena sociologija*. Novi Sad: Prometej, 2011.
- [9] **Musladin, M.**, Utjecaj društvenih mreža na nacionalnu sigurnost. *MediAnali 6, br. 11*. 2012, pp. 67-85.
- [10] **Negropont, N.**, *Biti digitalan*. Beograd: Clio, 1998.
- [11] **Nikodem, K.** Manuel Castells: Internet galaksija. Razmišljanja o Internetu, poslovanju i društvu. *Filozofska istraživanja, 25(2)*. 2005, pp. 524-526.
- [12] **Petrović, D.**, Od društvenih mreža do umreženog društva: jedan osvrt na makro mrežni pristup u sociologiji. *Sociologija, 49(2)*, 2007, pp. 161-182.
- [13] **Radok, E.**, *Mladi i mediji*. Beograd: Clio, 2015.
- [14] **Ricer, Dž.** *Savremena sociološka teorija i njeni klasični koreni*. Beograd: Službeni glasnik, 2009.
- [15] **Savičić, J.**, Virtuelna realnost kao humani interfejs u nastavi i učenju. *Tehnologija informatika obrazovanje 4*. 2007, pp. 620-24.
- [16] **Šmakić, K.**, Mreže i mladi: utjecaj opcije „like“ na kreativno ponašanje mladih“. *In Medias Res, 5(9)*. 2016, pp. 1333-338.
- [17] **Vajdijanatan, S.**, *Antidruštvene mreže*. Beograd: Clio, 2018.

[18] **Vuković, V.**, *Društveni mediji i upravljanje komunikacijama*. Cetinje: Fakultet dramskih umjetnosti, 2019.

[19] **Vuletić, V.**, *Globalizacija*. Beograd: Zavod za udžbenike, 2009.

E-извор: www.messengernews.fb.com

FUNCTIONAL ALGORITHM OF MODERNITY AND OMINANT TECHNOLOGICAL STATUS OF COMMUNICATION PATTERNS N THE CONTEXT OF GLOBAL SYSTEM RESTRUCTURING

Abstract: *The functional algorithm of modernity is exactly proportional to the function of information and communication technologies. Is the outcome of the flow of civilization, therefore, an information civilization, which acts globally and connects societies with specific technological tools? Are we opening an era of absolutely frequent outbursts of the dominant technological revolution, versus all other parameters of evolution? And finally, are we talking about a new social structure - a networked society, in the middle of a mentally retrograde developmental cycle of the human species? Whom or what do we network with the most modern communication tools!? Superior beings of the future or a mentally and spiritually completely impoverished victim of “development”? In fact, in the given algorithm, we do not know either the elementary functions or the development status of the process carrier. Castells, on the other hand, cites three key processes that create a networked society: explosive development of information and communication technologies, restructuring of the system of capitalism and social movements. The process of networking is funded by information and communication technologies, but people, through social networks, connect cultures, races, religions, traditions and customs, habits, attitudes... In this way, societies are homogenized, which crystallizes a unique global culture of a networked society. On the other hand, such a process represents a kind of suppression of culture, because the specifics and cultural patterns are under the influence of social networks, subordinated to communication algorithms, as the culmination of networking of the society of the new century. World pop culture trends also contribute to this, as well as a global neoliberal development strategy that emphasizes social differences and centralization of resources. At the same time, with the development of*

technology, consumerism culture has been strengthened, which inclines to systemic hyper-production breakdown. In, thus, the reconstructed system of capitalism, technological development embodied by the prefix “e” (e-government, e-commerce, e-economy, e-education, e-banking ...), the exploitation of early power escalates to unimaginable limits, subordinated to life technologies and procedures, united in word “modern processes”, reduces the overall development onto technological development.

Keywords: *communication patterns, globalization, networked society, social development, system restructuring, consumerism society*

Prof. Vladeta Radović, PhD

Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia
Professor at Department of Communicology and Journalism
E-mail: vladeta.radovic@filfak.ni.ac.rs

Nikola Dojčinović, PhD student of Media and Society

Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia
E-mail: dojcinovic.nikola@gmail.com

Milan Dojčinović, PhD student of Media and Society

Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia
E-mail: milan.dojcinovic@filfak.ni.ac.rs